

TKV Gümüşhacıköy Kırsal Kalkınma Projesinin Çiftçiler Üzerindeki Etkilerinin Sürdürülebilirliğinin Saptanması

Onur KÖPRÜLÜ¹

onurkopprulu@gmail.com

Kürşat DEMİRYÜREK²

kursatd@omu.edu.tr

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, 55139 Samsun.

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 55139 Samsun.

Özet

Geçmişte tarımda verimlilik artışı olarak adlandırılan tarımsal kalkınmadan, zaman içinde üretim kaynaklarının ve özellikle doğal kaynakların ve ekonomik etkilerin sürdürülebilir kullanımının ön plana çıkması ile birlikte sürdürülebilir kalkınmaya doğru bir geçiş süreci yaşanmıştır. Günümüzde ise sürdürülebilir kalkınmanın kırsal kesimden başlaması görüşü önem taşımaktadır. Araştırmanın temel amacı Türkiye Kalkınma Vakfı TKV Gümüşhacıköy Kırsal Kalkınma Projesi'nin hedef kitle olarak seçtiği üreticiler ve girişimciler üzerindeki etkilerinin sürdürülebilirliğinin saptanmasıdır. Proje kapsamında olan 8 köy ve proje kapsamında bulunmayan 9 köy araştırma kapsamında incelenmiştir. Projenin etkilerinin sürdürülebilirliğinin saptanması amacıyla ESS (Etkilerin Sürdürülebilirliğinin Saptanması) yaklaşımı ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla da Lojistik Regresyon Analizi uygulaması esas alınmıştır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, üreticilerin büyük bir bölümünün proje faaliyetlerini sürdürme eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte yaş, tarım dışı iş ve sosyal güvenlik durumu gibi faktörlerin proje faaliyetlerinin sürdürülebilirliği üzerinde etkili olduğu; buna karşın homojen üretici yapısı nedeniyle eğitim, enformasyon skorları, ekilen ve dikilen ürün sayısı ve arazi büyüklüğü değişkenlerinin ise etkili olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kalkınma, Etkilerin Sürdürülebilirliğinin Saptanması, Lojistik Regresyon Analizi

The Sustainability Impact Assessment of the Development Foundation of Turkey Gümüşhacıköy Rural Development Project Activities on Farmers

Abstract

For the last fifty years there has been a shift from agricultural development which depends on an increase of the agricultural productivity to sustainable development that suggests the sustainable use of the natural resources and the economic impacts. Recently, most of the arguments focus on the sustainable development that should start from the rural areas. The main purpose of this research is to assess the sustainable impacts of the Development Foundation of Turkey (TKV) Gümüşhacıköy Rural Development Project on both the agricultural producers and the entrepreneurs. In order to assess the impacts of the Project Sustainability Impact Assessment approach and the Logistic Regression Analysis have been applied. The results of the research showed that most of the producers have tendency on maintaining the impacts of the Project. In particular, it has been found that factors like age, nonagricultural income and social security condition of producers have positive impacts on the level of sustainability of the Project activities.

Keywords: Rural Development, Sustainability Impact Assessment, Logistic Regression Analysis

1. Giriş

1950'li yıllarla birlikte az gelişmiş ülkelerdeki insanların refah seviyelerinin artırılması amacıyla yönelik olarak farklı kalkınma teorileri ortaya çıkmıştır. Belirtilen dönem boyunca özellikle kalkınmış ülkelerden birisi olan İngiltere ve diğer bazı ülkelerin gelişiminde, tarım sektörünün kalkınma için çok önemli bir itici güç olduğu

bilinmektedir. Buradan hareketle az gelişmiş ülkelerde sanayi sektörünün yeterince gelişmediği için kalkınmanın ancak tarım sektöründe verimlilik artışı sağlanması ile mümkün olacağı düşüncesi önem kazanmıştır. Böylelikle tarımsal kalkınma kavramı bu grup içinde görülen ülkeler için temel yaklaşımı oluşturmuştur. Tarımsal kalkınma ile başlayan süreçte sadece tarımda verimlilik artışı ile tarımsal üreticilerin refah düzeyinin

artırılamayacağı, bununla birlikte sosyal ve ekonomik altyapı çalışmalarının da uygulanması gerektiği belirtilerek; tarımsal kalkınmadan kırsal kalkınmaya doğru bir geçiş yaşandığını söyleyebiliriz.

Sanayileşmenin meydana getirdiği kirlilik ve doğal kaynakların tükenmeye yüz tutması ile birlikte 1990'lardan itibaren sürdürülebilir kalkınma anlayışı ön plana çıkmıştır. Kalkınma kavramı ile başlayan ve sürdürülebilir kırsal kalkınma kavramına kadar gelişen süreçte üzerinde en fazla tartışılan konu sürdürülebilirlik kavramı ile ne anlatılmak istendiği ve bu kavramın nasıl ölçüleceği konuları olmuştur. Günümüzde gerçekleştirilen dünya zirvelerinde bile hala bu sorulara tam olarak yanıt verilememiştir. Bu nedenle sürdürülebilirliğin ölçümü konusunda çeşitli yöntemler geliştirilmiş olsa bile, bu yöntemlerde tam bir mutabakat sağlanamamıştır.

Sürdürülebilirliğin ölçümüne yönelik olarak geliştirilen yöntemlerden bir tanesi de "Etkilerin Sürdürülebilirliğinin Saptanması" (ESS) yaklaşımıdır. Son yıllarda gerek kırsal kalkınma projelerinde gerekse diğer alanlarda etkilerin sürdürülebilirliğinin saptanmasına yönelik olarak yapılan çalışmalarda bu yaklaşımın sıkça kullanıldığı görülmektedir. Türkiye'de bugüne kadar gerçekleştirilen kırsal kalkınma projeleri (KKP) incelendiğinde, projelerin ortak bir eksikliği olarak sürdürülebilirlik boyutuna yeterince önem verilmemesi gösterilebilir. Bu nedenle projeler sona erdikten sonra, üreticilerin ve çiftçilerin ihtiyaç ve beklentilerine cevap verecek bir yapı bulunmamaktadır.

Türkiye'de daha önce gerçekleştirilen KKP ve çalışmalara yönelik literatür taraması yapıldığında gerek teorik ve gerekse pratik yönden ESS yaklaşımının kullanılmadığı söylenebilir.

Bu araştırma ile Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV)'nin Amasya Gümüşhacıköy'de 2001-2004 yılları arasında gerçekleştirdiği KKP'nin etkilerinin sürdürülebilirliğinin saptanması (ESS) amaçlanmıştır (Köprülü, 2006). ESS yaklaşımının araştırma kapsamında uygulanabilmesi amacıyla proje faaliyetlerinden yararlanan çiftçi ve girişimcilerle anket çalışması yapılmıştır.

ESS yöntemine göre toplanan veriler, Lojistik Regresyon Analizi ile ele alınarak, elde edilen

sonuçların istatistiksel anlamlılığı ve önemi belirtilmiştir. ESS yaklaşımının çok yeni olması ve bu yaklaşıma yönelik olarak çok fazla somut uygulamanın bulunmaması ve bu yöntemin Türkiye'de örnek bir proje üzerinde denenmesi açısından bu araştırmanın orijinal bir özellik taşıdığı düşünülmektedir.

2. TKV ve Gümüşhacıköy'ün Seçimi

1969 yılında kurulan TKV'nin, temel amacı kırsal kesimde yaşayan insanların refah seviyelerinde artış meydana getirmek olarak belirtilmektedir (Anonim, 2004).

TKV kırsal kalkınmaya yönelik olarak gerçekleştirdiği faaliyetlere başlamadan önce, projenin uygulanabileceği düşünülen yerlerin seçiminde birtakım kriterler kullanılmaktadır. Bu kriterler, bölgesel az gelişmişlik, yoksulluk düzeyi, yaşama koşullarının, hanelerin ve toplulukların öncelik tanımayı gerektiren durumlarda olması; aktif nüfusun varlığı, kaynakların nispeten kıtlığı ve kıt kaynakların dağılımının dengeli olması, bölgenin kalkınma potansiyelinin olması, köy içi sosyal çatışmaların olmaması, düzenli ulaşım olanağının bulunması, alanın mikro havza özelliği taşıması, TKV ile çalışmaya isteklilik bulunması olarak belirtilmektedir.

TKV Durağan Proje Müdürlüğü 2001 yılının ilk çeyreğinden itibaren yeni yöre arayışlarına başlamıştır. Bu amaçla Kastamonu, Samsun, Amasya ve Tokat illerinde TKV çalışma ilke ve yaklaşımlarına uygun yerler tespit etmeye yönelmiştir. Bu karşılaştırmalı değerlendirme sonucunda yeni proje alanının genel olarak Amasya ili Gümüşhacıköy ilçesi "Kabaoguz" yöresi ve bu yöre içerisinde yer alan 8 köy (Çal, Derbentobruğu, Dumanlı, Kağnıcı, Kızık, Kızılca, Pusacık ve Saraycık) olarak belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Daha sonra proje faaliyetlerinin kapsamı genişletilerek, 13 yeni köy kapsama alınarak (Kutluca, Bademli, Kırca, Konuktepe, Alören, Beden, Balıklı, Sarayözü, Kızıroğlu, Yazıyeri, Karacaören, Çiftçioğlu ve Koltuk) proje kapsamındaki köy sayısı 21 olarak belirlenmiştir.

Gümüşhacıköy Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında belirlenen proje ekibi içerisinde Proje

Müdürü, Ziraat Mühendisi, Veteriner Hekim, Ancılık Uzmanı ve Ev Ekonomisti bulunmaktadır.

2.1. Proje dönemi ve gerçekleştirilen faaliyetler

TKV Gümüşhacıköy Kırsal Kalkınma Projesi, proje dönemini 2001-2005 yıllarını kapsayan 5 yıllık bir dönem olarak belirlemiştir. Bununla birlikte TKV'nin gelir getirici kuruluşlarından bazılarının mali sorunlar yaşaması nedeniyle, proje faaliyetleri 2004 yılı sonlarında zamanından önce sona ermiştir. 2001 yılı proje faaliyetlerinin uygulanmaya başlamasından çok, temel alan araştırmasının gerçekleştirildiği bir yıl olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle projenin faaliyetlerinin tam olarak uygulamaya başladığı yıl olarak 2002 yılı esas alınmıştır.

Proje kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler ise 8 temel başlık altında toplanabilir. Bunlar:

- Bitki Yetiştirme
- Bitki Koruma
- Hayvancılık
- Ortak Mekân Düzenleme
- Ürün Değerlendirme
- Doğal Kaynakların Kullanımı
- Girişimci Destek Fonu (Mikrokredi) ve
- Kadınlara Yönelik El İşi ve Hijyen faaliyetleridir (Anonim, 2003).

2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın temel amacı TKV Gümüşhacıköy KKP'sinin çiftçiler üzerindeki etkilerinin sürdürülebilirliğinin saptanması olarak belirlenmiştir. Söz konusu projedeki faaliyetlerin sürdürülebilirliğinin ekolojik, sosyal ve ekonomik açıdan kısmen ölçülmesine çalışılmaktadır. Böylelikle araştırmada gerek ESS yöntemi gerekse Logit modelinden faydalanarak sürdürülebilir etkilerin saptanması yaklaşımı uygulanmıştır.

Örnekleme yönteminin seçilmesi ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde bütün işletmelerin örneğe girme şansının eşit olması hedeflendiği için "basit tesadüfi örnekleme yöntemi" bu çalışmaya temel teşkil etmektedir. Proje kapsamı içerisinde proje faaliyetlerinin yöneltildiği ve projenin hedef kitle olarak belirlediği köyler girmektedir. Bu

nedenle Gümüşhacıköy ilçesi içerisinde bulunan tüm köyler arasından toplam 21 tanesi araştırma kapsamını oluşturmaktadır. Bununla birlikte basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak, 22 köy arasından 8 köyde anket ve gözlem çalışmaları yürütülmüştür.

3.1. Araştırma verilerinin toplanması

Bu araştırma kapsamında veri toplama yöntemleri arasından birincil veriler olarak anket, mülakat, gözlem ve grup tartışmaları kullanılmıştır. Anket yöntemi ile birlikte mülakatın tercih edilmesinde, insanların yazılı olarak ifade etmekten kaçındığı bazı düşüncelerini, konuşma ve kayda alınma durumu olmadığında daha rahat olarak aktaracağı düşüncesi rol oynamıştır. Ayrıca verilerin güvenilirliğinin sağlanması açısından mülakat yöntemine ek olarak tarla ziyaretleri yapılmış ve proje tarafından tanıtılan yeniliklerin pratikte de uygulanması durumu gözlemlenmiştir.

İkincil veriler olarak ise TKV, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ve Tarım İlçe Müdürlüğü dokümanları ile yazılı literatür kullanılmıştır.

4. Araştırma Metodolojisi

Araştırmaya temel teşkil eden Gümüşhacıköy İlçesi, proje kapsamında olan ve proje kapsamında olmayan köylerden olmak üzere 2 alt bölgeye ayrılarak incelenmiştir. Proje kapsamında bulunan üreticiler arasından 63, proje kapsamında bulunmayan üreticiler arasından ise 61 kişi basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir (Yamane, 1967 ve Cochran, 1977).

Projenin üreticiler üzerindeki etkilerinin sürdürülebilirliğinin saptanması amacıyla, Etkilerin Sürdürülebilirliğinin Saptanması (ESS) yaklaşımı bu araştırmada temel yaklaşım olarak tercih edilmiştir.

4.1. ESS yaklaşımı ve temel özellikleri

ESS, KKP'leri gibi dışarıdan gerçekleştirilen müdahalelerin sosyo-ekonomik ve çevresel etkilerinin ölçeğinin ve olasılığının saptanması ve tanımlanması için gereken bir metodoloji olarak tanımlanabilir.

ESS'nin uygulanmasındaki amaç, politika yapımcılarına karar verme aşamasında yol gösterebilecek, mümkün olan en fazla enformasyona sahip olmalarını sağlamaktır. Bu amaca ulaşabilmek için de Kirkpatrick ve Mosedale (2002) ESS'nin danışmanlık ve katılım gibi iki temel ögeye sahip olması gerektiğini belirtmiştir. ESS'nin bir diğer özelliği de entegre bir saptama prosedürünü sağlayan klasik sektörel analizlerden daha kapsamlı olmasıdır. Diğer bir deyişle sorunları kapsamlı olarak saptama ve gerekli önlemleri önceden alına kapasitesine sahip olduğu için ESS, belirli politikaların potansiyel olumsuz sonuçlarını basitçe tanımlamak yerine, onları azaltırken, uygulanan politikanın yararlı yanlarını artırmayı amaçlar ve alternatif politikalar ve onları destekleyici önlemler geliştirmeye yöneliktir.

ESS yaklaşımını aşağıdaki özelliklerini belirterek özetlememiz mümkündür:

1. Sorunların altında yatan sebepleriyle birlikte, çevresel, sosyal ve ekonomik yönleriyle problemi tanımlayarak, onlara tarafsız bir şekilde dışarıdan bakmamızı sağlar.

1. Kısa dönemli etkilerle birlikte uzun dönemli etkileri de kapsar.
2. Yerel etkilerle birlikte küresel etkileri de kapsar.
3. Zararlı etkilere karşı fiziksel ve sosyal sınırlılıkların düşünülmesini sağlar.
4. Sürdürülebilir kalkınmanın bazı durumlarda birbirine ters düşen bileşenleri arasında bir uzlaşma sağlar.
5. Mümkünse kalitatif analizin kullanımını içerir; fakat bu analizin de iyi bir kalitatif analizle desteklenmesi gerekir.
6. Destekleyici bir amaç olarak bir kuralı tanımlamak yerine, bunu kullanıcıya bırakır (Faydası maliyetten büyük olsa bile).
7. Etkilerin belirlenmesi aşamasında katılımcıların yaygın katılımını gerektirir.
8. Sonuçların açık bir biçimde iletilmesini gerektirir.

ESS yaklaşımının en önemli özelliklerinden bir tanesini de geleceğe yönelik sürdürme olasılıkları hakkında bilgi vermesi ve kalitatif verileri de içermesidir. Bu nedenle araştırmada Logit Modeli

tercih edilerek, çiftçilerin çeşitli sosyo-ekonomik özelliklerinin proje faaliyetlerinin sürdürülebilirlik olasılıkları üzerindeki etkilerinin saptanması yoluna gidilmiştir.

4.2. ESS yaklaşımı

Araştırma kapsamında projenin çiftçiler üzerindeki etkilerinin sürdürülebilirliğinin saptanması amacıyla kullanılan ESS yaklaşımı zaman ve mekan olmak üzere 2 farklı boyutta ele alınmıştır.

Zaman boyutunda proje faaliyetlerinin, çiftçiler tarafından proje öncesi, proje esnası ve proje sonrasında uygulanma durumu araştırılmıştır.

Mekân boyutunda ise proje kapsamında olan ve proje kapsamında olmayan köylerde bulunan üreticiler arasında karşılaştırma yapılmıştır. Böylelikle proje ile birlikte gerçekleştirilen faaliyetlerin farklı köylerde bulunan üreticiler üzerinde ne tür etkileri olduğu ve çiftçilerde meydana gelen değişimlerin projeden kaynaklanıp kaynaklanmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca proje faaliyetlerinin proje kapsamında olmayan üreticiler üzerinde herhangi bir dışsallık yaratıp yaratmadığı da araştırılmıştır.

Sürdürülebilirliğin ölçümü ile ilgili olarak herkes tarafından kabul gören ortak bir tanım ve ölçüm yöntemi bulunmaması konunun önemini artırmaktadır. Bununla birlikte, etkilerin sürdürülebilirliğinin ölçülebilmesi için çok uzun yıllar gerekmektedir. Bu nedenle bu araştırma kapsamında tercih edilen ESS yaklaşımı ve Logit Modeli uygulaması, deneme çalışması olarak yerini bulmaktadır.

4.3. Sürdürülebilirlik ve lojistik regresyon modeli

Regresyon modellerinde bağımlı değişkenin alması gereken değerler iki olasılıktan birinin gerçekleşmesi şeklinde ortaya çıktığında (örneğin bu çalışmada olduğu gibi üreticilerin proje faaliyetlerini sürdürme ya da sürdürmemesi olasılıkları) Lojistik Regresyon (Logit) Modelleri tercih edilmektedir.

Bu nedenle bu çalışmada TKV Gümüşhacıköy KKP içinde yer alan çiftçilerin, kendilerine sunulan proje faaliyetlerini sürdürme eğilimleri ve bu

eğilimleri etkileyen faktörler olarak da yaş, eğitim düzeyi, sosyal güvenlik durumu, arazi büyüklüğü, tarım dışı meslek durumu, ürün sayısı ve tarımsal enformasyon skorlarının belirlenmesi amacıyla Logit Modeli kullanılmıştır. Araştırma kapsamında üreticilere uygulanan anket ve yapılan gözlem çalışmaları sonucunda 63 üretici arasından 10 üreticinin uyguladıkları proje faaliyetlerinden en az bir tanesini sürdürmediği belirlenmiştir. Bu nedenle araştırmada en az bir proje faaliyetini sürdürmeyen üreticiler, sürdürmeyenler grubu içerisine dahil edilmiştir. Buna göre 53 üreticinin ise proje faaliyetlerini sürdürdüğü belirlenmiştir.

5. Araştırma Bulguları

Bu araştırma kapsamında elde edilen araştırma bulguları ekonomik ve sosyal boyutlar olmak üzere iki boyutta incelenmiştir.

Projenin gerçekleştirdiği ekonomik faaliyetler arasından ürün değerlendirme, girişimci destek fonu, kadınlara yönelik faaliyetler, ortak mekân düzenleme, deneme üretimi, genel sağlık, toprak analizi, seracılık, meyvecilik ve sebzeçilik faaliyetlerinin proje öncesi örneğe giren üreticiler tarafından uygulanmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte bölgede hayvancılıkla ilgili faaliyetlerin proje öncesinde de üreticilerin %81'i tarafından uygulandığı belirlenmiştir. Proje esnasında ve sonrasında bu faaliyetlere katılım oranı %1,5 oranında artış göstermiştir. Proje öncesi arıcılık faaliyetleri ise üreticilerin %1,6'lık gibi çok az bir bölümü tarafından uygulanmıştır. Bu oran proje esnası ve sonrasında sabit kalmıştır.

Hayvancılık ve arıcılık faaliyetleri açısından proje etkisinin çok az olduğunu söylemek mümkündür.

Kadınlara yönelik faaliyetler arasında ortak mekân düzenleme, deneme üretimi, toprak analizi, seracılık, girişimci destek fonu, girdi temini ve doğal kaynakların kullanımı bulunmaktadır. Bunların uygulanma oranları açısından proje esnası ve sonrasında aynı kaldığı belirlenmiştir. Bu oranlar sırasıyla, %38, %9,5, %17,4, %9,5, %17,4, %1,6, %38 ve %38 olarak gerçekleşmiştir.

Ürün değerlendirme, genel sağlık ve meyveciliğe yönelik faaliyetlerin her birinin proje

enasında üreticilerce uygulanma oranı %38 olarak gerçekleşmiştir. Aynı faaliyetlerin proje sonrası uygulanma oranları ise %36,5 düzeyinde olmuştur. Dolayısıyla bu faaliyetlerdeki sürdürülebilirlik %1,5 oranında azalmıştır. Proje ile birlikte bitkisel ürün yelpazesine katılan yeni ürünler arasında ceviz, haşhaş, patates ve nohut bulunmakta ve seracılık uygulanmaya başlamıştır.

Proje kapsamında olan ve olmayan üreticiler arasında karşılaştırma yapıldığında ise eğitim düzeyi (Mann Whitney U: 1786 ve $p=0,491$), sosyal güvenlik (Ki-Kare: 0,617 ve $p=0,432$) ve tarım dışı meslek (Ki-Kare: 2,367 ve $p=0,124$) durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yokken; sadece arazi büyüklükleri ($t: 2,313$ ve $p=0,022$) farklılık göstermektedir.

Sosyal etkilerin belirlenmesi amacıyla proje kapsamında olan ve olmayan köylerdeki üreticilerin göçe yönelik tutumlarını karşılaştırıldığında (Mann Whitney U: 1870,5 ve $P: 0,786$) ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

Proje kapsamındaki üreticilerin tarımsal enformasyon sağlamak amacıyla başvurdukları enformasyon kaynaklarının yararlılık dereceleri ve bunlara başvurma sıklıklarına göre üreticilerin enformasyon skorları hesaplanmıştır. Buna göre proje kapsamındaki üreticilerin enformasyon skorları en yüksekten en düşüğe göre sıralandığında sırasıyla önder çiftçi, televizyon, proje elemanları, yazılı kaynaklar, Tarım İlçe Müdürlüğü ve Tarım Kredi Kooperatifi yer almıştır. Proje kapsamında olmayan üreticilerin enformasyon skorları da sıralandığında ise televizyon, önder çiftçi, kooperatif, yazılı kaynaklar ve Tarım İlçe Müdürlüğü yer almıştır. Bu durum gerek enformasyon kaynaklarının sayıca sınırlı olduğunu gerekse proje içi ve dışı üreticiler açısından enformasyon kaynaklarının önem sırasının pek farklı olmadığını göstermektedir.

Tarımsal enformasyonun üreticiler tarafından nasıl kullanıldığının belirlenmesi de önem taşımaktadır. Böylelikle proje sonrasında üreticilerin ihtiyaç duydukları enformasyona ulaşmalarının, proje faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini önemli ölçüde etkileyeceği düşünülmektedir. Proje kapsamında bulunan üreticiler, önem sırasına göre 1. tarımsal yenilikleri uzmanlara sorduktan sonra, 2.

kendileri denedikten sonra, 3. diğer üreticiler denedikten sonra, 4. uygulamaları bir ölçüde değiştirdikten sonra, 5. doğrudan uygulayarak ve son sırada 6. olarak sadece kendi bilgilerine dayalı olarak uyguladıkları belirlenmiştir.

Proje kapsamında bulunmayan üreticilerin tarımsal yenilikleri uygulama durumları ise önem sırasında göre 1. kendileri denedikten sonra, 2. uzmanlara sorduktan sonra, 3. diğer üreticiler denedikten sonra, 4. değiştirdikten sonra, 5. doğrudan uygulayarak ve 6. sadece kendi bilgimi kullanım şeklinde belirlenmiştir. Bu açıdan proje içi ve dışı üretici gruplarının sıralamaları arasında farklılığın olmadığı söylenebilir.

6. ESS Yaklaşımı ve Logit Modeli'nin Tahmini

Sürdürülebilirlikle ilgili oluşturulan Logit Modeli tahmin edildiğinde Çizelge-1'deki sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge-1'deki sonuçlar incelendiğinde yaş, tarım dışı iş ve sosyal güvenlik değişkenlerine ait olasılıklar istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Belirtilen bu değişkenlerin katsayıları ise negatif yönlüdür. Dolayısıyla bu değişkenlerin proje faaliyetlerinin sürdürülebilirliği üzerinde ters yönlü etkisi bulunmaktadır. Modelin bütün olarak açıklama gücünün belirlenmesi amacıyla LR istatistiğine bakıldığında ise elde edilen değer istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Logit Modeline alındığı halde anlamsız olarak karşılaşılan diğer bağımsız değişkenlerle ilgili olarak, yörede bulunan üretici profilinin sosyo-ekonomik açıdan birbirlerine çok yakın bir yapı sergilediği ve bu nedenle belirtilen değişkenlerin anlamsız çıktığı belirtilebilir.

7. Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında örnek proje olarak incelenen TKV Gümüşhacıköy Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında sunulan faaliyetlere katılan ve bunları uygulayan üretici sayısı sınırlı olmakla birlikte; bu üreticilerin faaliyetleri sürdürme oranları yüksek denilebilecek seviyelerde gerçekleşmiştir. Proje bölgesi olan Gümüşhacıköy'de gerek proje kapsamında olan gerekse olmayan üreticilere yönelik tarımsal enformasyon desteği yetersiz düzeyde gerçekleşmiştir.

TKV'nin proje faaliyetleri arasında üretici örgütlerini desteklenmesi ve bunların kurumsallaştırılmasına yardımcı olması önem taşımaktadır. Ancak, bu tür üretici örgütleri ve kooperatiflerinin kuruluş ve işlevlerine güçlendirmeye yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilemediği belirlenmiştir. Bununla birlikte proje sonrasında, önceden gerçekleştirilen faaliyetlerin sürdürülüp sürdürülmediğinin tespitine yönelik değerlendirme çalışmalarının yapılamaması, üreticilerin proje sonrası girdi ve enformasyon sağlama taleplerinin karşılanamaması sonucunu doğurmuştur.

Çizelge-1. Logit Modelinin Tahmini

Değişken	Katsayı	Olasılıklar
Sabit Katsayı	8.116790	0.1633
Yaş	-0.231682	0.0269
Eğitim	0.799077	0.3800
Arazi Büyüklüğü	0.686497	0.3264
Tarım Dışı İş	-7.999944	0.0167
Sosyal Güvenlik	-3.029570	0.0010
Enformasyon Skoru	0.001410	0.5686
Ürün Sayısı	0.815437	0.1370
LR İstatistiği = 20.32165 ve McFadden $R^2 = 0.532108$		

Proje faaliyetleri ile birlikte üreticilerin gelir seviyelerinde meydana gelen değişimlerin saptanması da sürdürülebilirliğin ölçümü açısından önem taşımaktadır. Üreticilerin gelirleri ile ilgili kayıt tutmaması ve bu durumun ölçümünün uzun bir zaman dilimini gerektirmesi gibi nedenlerle gelir üzerinde meydana gelen değişimler ölçülemezliği araştırmanın kısıtlarından birisini oluşturmaktadır.

Proje sonrasında sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik olarak bölgedeki temel tarımsal kurum ve kuruluşlardan olan Tarım İlçe Müdürlüğü, Ziraat Odaları, Kooperatifler ve tarımsal girdi bayileri ile temasa geçilerek, TKV bölgeden ayrıldıktan sonra gerekli koordinasyon ve desteğin sağlanması yönünde bir adım atılmamıştır. Proje sürecince köylerdeki üreticilerin göç oranlarında herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir. Bununla birlikte 2001-2006 dönemi esas alınarak yürütülen projenin mali yetersizlikler nedeniyle 2004 yılında sonlandırılması, projenin olası etkileri üzerinde olumsuz bir faktör oluşturmuştur.

Proje süresince proje kapsamında olan ve olmayan köylerdeki üreticiler arasında tarımsal enformasyon paylaşımı açısından bir etkileşim meydana gelmemiştir. Dolayısıyla projenin kapsam dışındaki üreticiler üzerinde herhangi bir dışsallık yaratmadığı gözlenmiştir.

Uygulanması düşünülen kırsal kalkınma projeleri hayata geçirilmeden önce, üreticilerin karar alma süreçlerine katılımlarının sağlanmasının projenin olumlu etkilerini artıracığı düşünülmektedir. Bununla birlikte proje sonrası gerçekleştirilen faaliyetlere yönelik değerlendirme çalışmalarının yürütülmesi sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşımaktadır.

Proje sonrasında, yürütücülük görevini üstlenen kurum ve kuruluşların görevlerini bölgedeki diğer temel tarımsal kuruluşlara

devretmesinin de sürdürülebilirliği olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Proje sonrası yeniliklerin benimsenmesi süreci açısından kadınlar ve erkekler arasında bir farklılık olup olmadığının araştırılması ile ileride uygulanması düşünülen projelere yardımcı olunacağı düşünülmektedir.

Proje bitiminden sonra uzun bir zaman diliminde üreticilerin sosyo-ekonomik yapılarındaki değişimin incelenmesinin daha gerçekçi sonuçlar vereceği düşünülmektedir.

Projenin üreticiler üzerindeki etkilerinin saptanmasına yönelik olarak bu araştırma kapsamında kullanılan ESS yaklaşımının, farklı bir ölçüm yöntemi ile karşılaştırılması da en etkili ve gerçekçi yaklaşım veya yöntemin belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- Anonim, 2003. Türkiye Kalkınma Vakfı Faaliyet Raporu 2003 (Basılmamış), TKV, Ankara s 1-15
- Anonim, 2004. Türkiye Kalkınma Vakfı Tanıtım Broşürü, TKV, Ankara, s.5-15
- Cochran, W., G., 1977. "Sampling Techniques", John Wiley & Sons, Inc., Canada, p: 74-78.
- Kirkpatrick and Mosedale (2002) "European Governance Reform: The Role Of Sustainability Impact Assessment", EU-LDC International Conference On "Improving Global Governance For Development: Issues and Instruments", s.10-11, (<http://62.58.77.238/downloads/conference%202002/2.1%20-%20Kirkpatrick.pdf>)
- Köprülü, O. 2006. TKV Gümüşhacıköy Kırsal Kalkınma Projesinin Çiftçiler Üzerindeki Etkilerinin Saptanması. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tesi (Basılmamış), Samsun.
- Yamane, T., 1967. "Elementary Sampling Theory", Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N.J., USA. p: 98-100